

ÖYKÜ

iki aylık öykü dergisi yıl: 11 sayı: 64 ağustos-eylül 2014

dosya:

- Çağdaş Kırım Tatar Öyküsü-2
- Genç Öykü-3

• ahmet furkan doğan • ahtem mazinov • ayşe bağcivan • ayşenur gülsüm tuna • cemal şakar • ediye sarana
• emine batar • fahri tuna • galip çağ • gülnara ilyasova • gülnara üseinova • handan acar yıldız • harun aktaş
• hasan aycın • havva tekin • ismail sparta • köksal alver • lenera memetova • leniyara celilova • leniyara selimova
• mehmet kahraman • melek koç • merve k. kurt • mesut doğan • necati mert • nilüfer altunkaya • nurdan garparslan
• oktay yivli • ömer çelik • ömer küçükmehmetoğlu • özkan kaya • özlem başaran • sebilâ zareçnaya
• selin dilmaç • senem gezeroğlu • seyran süleyman • sinem torun • soner oğuz • şeniz bayır
• şeyda koç • talha kabukçu • tanju sarı • tuba yavuz • üriye kadırova • yunus develi • yusuf bolat

64

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Emine Batar	<i>Kayıtlı Saatler VI</i>	3
Fahri Tuna	<i>Mustafa Kutlu, Türk Hikâyeciliğinin 'Beyaz Leke'si</i>	5
Şeniz Bayır	<i>Ah! Sol Yanım/Albüm</i>	6

ÖYKÜLER

Necati Mert	<i>Konuşmak Niye?</i>	11
Cemal Şakar	<i>Mustafaaamm</i>	15
Yunus Develi	<i>Hikâyeler Buluşurken</i>	18
Köksal Alver	<i>Her Siteye Bir Dede</i>	24
Handan Acar Yıldız	<i>Kuş Kâbri</i>	29
Merve Koçak Kurt	<i>Mayıs'ın Sardunya Kırmızısı</i>	36
Emine Batar	<i>Uzak İhtimal</i>	40
Nilüfer Altunkaya	<i>Eylül Günçesi</i>	44
Havva Tekin	<i>Şehri Hanım Behruz ve Gece</i>	48
Tanju Sarı	<i>Bir Tiyatro Hikayesi</i>	53
Mesut Doğan	<i>İkinci Korku</i>	55
Ayşe Bağcivan	<i>1 Ali (.)</i>	58
İsmail Isparta	<i>Zülcenaheyn</i>	61
Şeyda Koç	<i>Leylaklı Konak</i>	65
Soner Oğuz	<i>Oda ve Sesler</i>	67
Ömer Çelik	<i>Pazarda Bir An</i>	69
Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	72

DOSYA

Leniyara Selimova	<i>1989 Yılından Günümüze Kadar Kırım'da Kırım Tatar Matbuatı</i>	74
Seyran Süleyman	<i>Kırım Tatar Yazarlar Birliği Başkanı Rıza Fazıl ile Söyleşi</i>	87
Ömer Küçükmehtemtoğlu	<i>Kırım Tatar Yazarı ve Gazeteci Seyran Süleyman ile Söyleşi</i>	91
Yusuf Bolat	<i>Bir Tanem</i>	94
Gülnara Üseinova	<i>Çilek Bayramı</i>	98
Sebilâ Zareçnaya	<i>Beni Affet</i>	101
Ediye Sarana	<i>Suç Kimde</i>	105
Ahtem Mazinov	<i>Ekmek Ufakları</i>	107
Lenera Memetova	<i>Umut Gemisi</i>	110
Gülnara İlyasova	<i>Tövbe</i>	114
Üriye Kadırova	<i>Yalancı Dünya</i>	119
Seyran Süleyman	<i>Gecenin Perdeleri Arasında</i>	121
Leniyara Celilova	<i>Şeytanların Köpeği</i>	124

DOSYA

Galip Çağ	<i>Komşu Kapısı</i>	127
Ayşenur Gülsüm Tuna	<i>Aşûreme Nar Olur musun?</i>	131
	<i>Mübârek Bir Oğlum Olsun</i>	133
Talha Kabukçu	<i>Davud</i>	136
Harun Aktaş	<i>Son Elma</i>	142
Melek Koç	<i>Sardunya Kokusu</i>	145
Nurdan Garparıslan	<i>Bir Aşk Bir Kasaba</i>	151
Özkan Kaya	<i>Limonata...</i>	155
Özlem Başaran	<i>Alışmak Alışkanlıkmiş Aslında</i>	157
Selin Dilmaç	<i>Dokunuşun Sokakları</i>	159
Sinem Torun	<i>'Her İnsan Öldürür Gene de Sevdiğini'</i>	162
Tuba Yavuz	<i>Kırık</i>	164
Ahmet Furkan Doğan	<i>Son El...</i>	167

Handan Acar Yıldız	<i>Emine Batar'la Uzayan Gölgeler Üzerine Söyleşi</i>	170
	<i>Ali Işık'la Bekleme Salonu Üzerine Söyleşi</i>	176

Oktaç Yivli	<i>Buket Uzuner'de Retorik Olarak Kişilik Bölünmesi</i>	182
Senem Gezeroğlu	<i>Ferit Edgü'nün "Yazar ve Yazman" Adlı Küçürek Öyküsünde...</i>	186

KİTAPLIK

Mehmet Kahraman	<i>Uzayan Gölgeler</i>	191
	<i>Ölmüş Oyuncaklar Müzesi</i>	193
Emine Batar	<i>Ağır Boşluk</i>	195

OKTAY YİVLİ

BUKET UZUNER'DE RETORİK OLARAK KİŞİLİK BÖLÜNMESİ

Hacim bakımından kısa öykü örneği olan Buket Uzuner'in *İkizlerden Biri*¹ anlatısı başta yer alan epigraf dışında yirmi altı metin parçasından oluşuyor. Sona eklenen ve dışsal bir bakıştan aktarılan kısım bir yana bırakılırsa hikâyeyi *benöyküsel* anlatıcı anlatıyor. Öykünün omurgasını oluşturan ilk kısım iki çeşit metin dokusunun birbirine örülmesiyle meydana gelmiş: Anlatının hemen başında ortaya çıkıp ana metinle belli bir dönüşüm içinde karşımıza çıkan muhatabı belirsiz bir *layt motif* düzlemi ile örtük bir okuru muhatap alarak hikâyeyi aktaran asıl metin düzlemi.

Gerçek okur kurmaca dünyada neler olup bittiğinden henüz habersizken anlatının hemen başında sözü edilen ve başkarakterin yazmadığını öne sürdüğü "mektup" ikincil nitelikteki metin parçalarında ana örge olarak yinelenecek hem merak uyandırıyor hem de öykünün sonuyla ilgili gizemli bir ipucu sunuyor. Yerine getirdiği bu işlev bakımından mektubu bir çeşit *erken anlatma* ögesi olarak değerlendirebiliriz. Ana metin düzleminin ilk parçasında ölümden söz edilerek "mektup"la yaratılan atmosfer desteklenmiş ve anlamda belli bir sabırsızlık gösterilmiştir.

Sezen'in ağzından aktarılan hikâyeye ikizlerin karşıtlığı, anne tarafından sevilmememe, babayla iletişim kuramama, başkarakterin anneanne ve anne gibi sinir hastası olma kaygısı gibi motifler üzerine kurulmuş. Bütün bunların yanı sıra yıllarca adının anlamını arayıp bulamayan Ünzile karakteri yoluyla Anadolu kadınının kimlik sorunu da öyküye dâhil edilmiş.

Eşyle sağlıklı bir iletişimi bulunmayan marazi bir anne ile kendini işine vermiş bir babanın kızı olarak Sezen, çocukluğundan beri yalnızca bakıcısı Ünzile'yle iyi ilişki kurabilmiştir. Kendisini gösterişsiz, durgun, coşkuz, neşesiz, korkak, başarısız ve özgüvenden yoksun bulur. İkizi olarak tanıttığı "Sezin" ise onun tam karşıtıdır: Özeldir, herkesin dikkatini çeker, neşelidir, coşkuludur, başarılıdır, cesurdur, özgüvenli ve hırslıdır. Jung² tipolojisine göre içe dönük karakter yapısıyla kendisi annesinin bir benzeri, "Sezin" ise dışa dönük karakteriyle babasının bir kopyasıdır.

İyi gitmeyen bu evlilikte olumsuz bir gelişme yaşanır. Ruhsal rahatsızlığı sebebiyle anne bir süre hastanede yatar. Ardından anne-baba odalarını ayırır,

bir süre sonra da boşanırlar. Sezen, babası ve Ünzile'yle birlikte yeni bir eve taşınırken ikizi "Sezin" annesiyle birlikte kalır.

Öykünün başından beri ikincil metin düzleminde okura sürekli hatırlatılan "mektup" başkarakter on altıncı yaşına girdiğinde ortaya çıkar. Bu, Sezen tarafından yazılmış gözüken bir intihar notudur. Ancak annesinin evinde bulunan mektuptan Sezen haberli gözükmeyen, kendisinin yazmadığını ileri sürer ve uzunca bir süre bunu yazanın peşine düşer. Buna karşın herkesin ilgisi onun üzerine çekilmiştir. "Öykünme" dediği mektuptan üç yıl sonra aslını kendisi yazar:

"Sonunda gidiyorum.

Kimsenin suçu değil.

Bu kez mektubu gerçekten ben yazıyorum.

Artık tamamen gidiyorum.

Sezen

(İkizlerden biri)"

Öyküde verilen bu "asıl" mektuptan sonra bakış açısı değiştirilir ve hikâye etmeyi dışöyküsel anlatıcı devralır ve tamamlar. Öykünün tam bu noktasında okurun temsilciliğini yapan babanın sorusu üzerine Ünzile, Sezen'in yaşamı boyunca bir oyun oynadığını, "Sezin" diye bir ikiz kardeşi olduğunu varsaydığını anlatır. Kurmaca karakterler, intihar mektubunun altında yer alan "ikizlerden biri" ifadesinin ne anlama geldiğini öğrenirken bu kez okurun kafası karışmıştır.

Ünzile'yle -kurallarını yalnızca ikisinin bilip kabul ettiği- oyun oynayan benöyküsel anlatıcı, acaba okura da oyun mu oynamıştır? Baştan beri mektubu yazdığını inkâr ettiği hâlde bir benzerini öykünün sonunda yazmış olmasına ve var sandığı/sayıdığı "ikizi"nin öykünün diğer karakterleri tarafından doğrulanmayışına bakarak Sezen'i, Wayne C. Booth'un tanımladığı anlamda *güvenilmez anlatıcı*³ olarak mı kabul etmeliyiz? Ya da elimizde kurmaca karakterin çelişkisini açıklayabilecek bilimsel bir bilgi var mıdır?

Psikiyatri jargonuyla dissosiyatif kimlik bozukluğu denen patolojide hasta, çoğul kişilik geliştirerek kişilik bölünmesi yaşamakta, kimi zaman sergilediği davranışları bir başkasının farz etmekte ve eylemlerini hatırlayamamaktadır.⁴

Bu psikolojik olgudan hareket ettiğimizde Sezen'in yaşadığının oyundan daha fazla bir şey olduğunu, çocukluk döneminde -anlatıcının da metinde vurguladığı- anne sevgisini yeterince alamayan karakterin travma yaşadığını ve bunun da aileden gelen kalıtsal duyarlılığı tetikleyerek onda çoğul kişilik patolojisi oluşturduğunu söyleyebiliriz. Aslında kurmaca karakter okuru yanıltmak isteğiyle davranmamış, yarattığı ikiz kardeş "Sezin" karakterini gerçekten içinde yaşamış ve yaşatmıştır.

Öyleyse kurmaca karakter öykünün başından beri intihar mektubunu yazdığını niçin inkâr etmiştir? Paradoks gibi görünse de onun sözü edilen mektubu yazmadığı bir yanıyla doğrudur. Çünkü bu notu Sezen değil “Sezin” yazmıştır. Sezen’le karşıt bir kişilik özelliğine sahip olan bu sözde karakter, onunla ilgili feci gerçeği aileye haber vermek amacıyla bu notu yazmıştır. Kişilik bölünmesinin bir tezahürü olarak hatırlayamamaktan mustarip olan Sezen, zihninde yaratmış olduğu “Sezin” karakteriyle yazmış olduğu bu mektubun hiçbir şekilde farkında olmamıştır. Düğüm çözülüp başkarakter aklandığına göre bu aldatmaca kimin işidir? Geriye okurla oyun oynayabilecek bir kişi kalıyor: Yazar.

19. yüzyılda Balzac, Stendhall, Flaubert, Dostoyevski gibi klasik romancılar modern psikolojiden önce eserlerinde insan psikolojisini işlemişler, bu derinleşmenin doğal bir sonucu olarak da insan ruhuyla ilgili büyük keşiflerde bulunmuşlardır. Oysa modern anlatı yazarı psikolojizmi aynı gerekçeyle eserinde kullanmıyor. Psikolojinin olanaklarını iyi bilen modern, bilimden öğrendiklerini eserinde estetik bir araç olarak değerlendiriyor. Bilinç bölünmesinin bu öyküde kullanılmasının sebebi, ruhsal bir süreci bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermek değil, psikolojik bir olgudan retorik olarak yararlanarak okuru şaşırtmak isteğidir. Yazar tarafından kurnazca hazırlanan bu tuzak, okuru hem düşündürecek hem de ona estetik zevk verecektir. Bir buluş değeri taşımakla birlikte böylesi tekniklerin yumuşak karnı, hile bir kez çözüldükten sonra metnin sürpriz potansiyelinin tükenmesi ve aynı okurun çoğul okumalarına dayanıksız hâle gelmesidir.

Öykünün sonunda yaratılan bir başka husus anlatıcı sorunsalıdır. Anlatının neredeyse tamamı benöyküsel anlatıcının sesiyle ve bakış açısıyla sunulmuşken onun ölümünden sonra öyküleme işi dışöyküsel anlatıcı tarafından üstlenilir. Böyle keskin bir geçişin yapılabilmesi için dışöyküsel anlatıcının öykünün başından beri metinde en azından örtük biçimde var olması ve başkarakterin zihnini yansıtıcı olarak kullanması gerekmektedir. Oysa başkarakterin kendi hikâyesini anlattığı kısımlara baktığımızda bunun zihinsel bir monolog biçiminde düzenlenmediğini, anlatılanların doğrudan bir okuru muhatap aldığını görüyoruz. Ancak asıl metin düzleminin içine giren ve layt motif özelliği gösteren metin parçaları sayıklamayı andırması ve belli bir tutarlılık göstermemesi bakımından zihinsel söylem özelliği sergiliyor. Dolayısıyla yalnızca bu ikincil metin düzleminde klasik anlamda bir yansıtıcı bilinç kullanılmış olduğunu kabul edebiliriz.

Peki öyleyse asıl metin düzlemindeki söylemin el değiştirmesini nasıl izah edeceğiz? Eğer öykünün ilk kısmını başkarakterin elinden çıkmış bir günlük olarak kabul edersek anlatıcı değişikliğinin nasıl yapıldığını kolayca açıklayabiliriz. Bu argümanın ortaya çıkardığı güçlük ise metinde günlüğü

çağrıştırarak herhangi bir olgunun, zayıf bile olsa herhangi bir ima'nın bulunmuyor olmasıdır. Buket Uzuner içsel bakış açısından dışsal bakış açısına geçerken odak değişikliğinin nasıl olanaklı olduğunu göstermeyerek geleneksel okur-yazar uzlaşımını zorlamış gözüküyor. Bu naif biçimde yapılan teknik bir hata mıdır, yoksa kuralın ortadan kaldırılması yoluyla anlatıda yeni bir olanak mı aranmaktadır? Yazarın diğer öykülerinin incelenmesi soruya yanıt vermeyi mümkün kılacaktır.

¹ Buket Uzuner, "İkizlerden Biri", *Karayel Hüznü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s. 47-72.

² Carl Gustav Jung, *Analitik Psikoloji*, çev. Ender Gürol, Payel Yayınevi, 2. basım, İstanbul 2006, s. 37.

³ Wayne C. Booth, *Kurmacanın Retoriği*, Metis, İstanbul 2012, s. 170.

⁴ Vedat Şar, "Dissosiyatif Kimlik Bozukluğu: Tanı ve Nozolojik Sorunlar", *Klinik Psikiyatri*, Ankara 1988, S. 1, s. 13-21.